

U povodu izlaska Zbornika Mirjane Gross

Za “Zbornik Mirjane Gross”, kojeg smo uredili profesor Nikša Stančić, profesor Ivo Goldstein i ja, a kojega su objavili Odsjek za povijest i Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta, može se reći da, bez obzira na sve propuste, kojih, priznajemo, ima, spada u reprezentativna izdanja hrvatske historiografije, i to ne samo po svom opsegu, i u sadržajnom smislu.

U Zborniku je, naime, uz životopis profesorice Gross i bibliografiju njezinih radova objavljeno ukupno 36 izvornih znanstvenih radova uglednih povjesničara i povjesničarki iz zemlje i iz inozemstva.

Od inozemnih autora u Zborniku su zastupljeni Arnold Suppan (Beč), Karl Kaser (Graz), Michael Mitterauer (Beč), Renate Banik (Beč), Wolf Behchnitt (Duisburg), Richard Plaschka (Beč), Waltraud Heindl (Beč), Hrost Haselsteiner (Beč), Charles Jelavich (SAD), Elinor Murray-Despalatović (SAD) i Peter Hanak (Budimpešta). Od povjesničara i povjesničarki iz Hrvatske prilog su dali Nikša Stančić (Zagreb), Ivo i Slavko Goldstein (Zagreb), Mario Strecha (Zagreb), Marijan Maticka (Zagreb), Božena Vranješ-Šoljan (Zagreb), Neven Budak (Zagreb), Zdenka Janeković-Romer (Zagreb), Damir Agičić (Zagreb), Filip Potrebica (Zagreb), Petar Korunić (Zagreb), Mate Artuković (Slavonski Brod), Drago Roksandić (Zagreb), Lovorka Čoralić (Zagreb), Mira Kolar-Dimitrijević (Zagreb), Nenad Močanin (Zagreb), Ivan Jurišić (Zagreb), Branka Boban (Zagreb), Bosiljka Janjatović (Zagreb), Ivan Erceg (Zagreb), Petar Selem (Zagreb), Borislav Grgin (Zagreb), Zef Mirdita (Zagreb), Maja Bošković-Stulli (Zagreb), Dunja Richtman Auguštin (Zagreb) i Andrea Feldman (Zagreb).

Golema većina priloga donosi obilje novih obavijesti o različitim pitanjima iz hrvatske povijesti, napose o pitanjima iz hrvatske povijesti u 19. i 20. stoljeću. Nekoliko članaka odnosi se na povijest susjednih zemalja. Skupina radova bavi se u hrvatskoj historiografiji tek nedavno pokrenutim istraživanjem povijesti Židova, koji će zacijelo poslužiti kao podloga za sintetski prikaz njihove povijesti. Napokon, valja reći da Zbornik donosi i nekoliko priloga posvećenih problemima metodologije historijske znanosti, koji predstavljaju važan doprinos razvoju znanosti o povijesti.

Namjera uredništva bila je iskazati počast profesorici Gross u povodu njezinog 75. rođendana. Željeli smo na jednom mjestu okupiti radove njezine suradnika, kolega i učenika i na taj joj način odati joj priznanje za sve ono što je učinila i što još uvijek čini na polju hrvatske historiografije, kojoj je posvetila cijeli svoj život. A kao što ste ovdje imali prilike čuti, to je mnogo, mnogo više od onoga što prosječno stane u jedan profesionalni život.

No, prije nego li našoj slavljenci uručimo njezin Zbornik, dozvolite mi da se i vama i njoj obratim s nekoliko riječi u ime one skupine povjesničara i povjesničarki kojoj je upravo Mirjana Gross na različite načine pomagala pronaći put u historiografiju, otkrivajući joj pritom čarobno prostranstvo povijesne zbilje, ali i brojna iznenađenja i zamke koje ona povjesničarima s vremena na vrijeme zna postaviti. Dakako da ovo što ću reći izrasta prije svega iz mog osobnog iskustva, no to iskustvo ipak nije samo moje: dijelim ga sa skupinom povjesničara i povjesničarki koji su kod profesorice Gross učili i naučili zanat historičara. Iz škole profesorice Gross povjesničar izlazi s osjećajem kojega ću najpreciznije opisati ako upotrijebim pojam osjećaj samoostvarenja. Pedagoški stil profesorice Gross temeljio se je, naime, na shvaćanju da se povjesničar ne stvara prema zamisli i u skladu s modelom mentora, nego da se on u biti mora izgraditi sam, polazeći od vlastitih afiniteta i šireći vlastite potencijale.

Poštujući učenika kao osobnost, profesorica Gross nikoga od nas nikada nije gurala ni prema nekoj određenoj temi, niti prema nekom posebnom istraživačkom usmjerenju. Ona je uvijek samo sugerirala, ukazivala na različite probleme putove kojima bismo ih mogli pokušati riješiti, ostavljajući nam na kraju uvijek mogućnost da biramo sami. Nije, prema tome, slučajno da su iz njezine škole izašli i medievisti i stručnjaci za povijest 19. i 20. stoljeća, koji se kao povjesničari međusobno prilično razlikuju, ali koje čvrsto povezuje ono što historiografiju čini historiografijom, a to je strogi profesionalizam u pristupu prošlosti. Jer, ako je profesorica Gross na nečemu beskompromisno inzistirala bio je upravo profesionalizam tj. dosljedno poštivanje skupine načela i postupaka koja istraživačkom rezultatu jamče znanstvenost.

S tim u vezi napose je vodila računa o tome da nas nauči kako izbjeći opasnost ponekad i nesvjesnog poistovljećivanja s povijesnom zbiljom. Potičući nas da istražujemo prošlost, profesorica Gross tražila je od nas da neprekidno održavamo čvrstu povezanost sa sadašnjosti. Nije, dakle, slučajno da je u radovima njezinih đaka jasno uočljiva granica između onoga što je bilo i prošlo i onoga što danas jeste, između iskustva onih drugih i našeg suvremenog iskustva. Stoga nije slučajno da upravo njezini učenici spadaju među one povjesničare koji se beskompromisno suprotstavljaju pokušajima da se prošlost predstavi kao vječna sadašnjost, a njih je, na žalost, u novije vrijeme bilo i više nego što je to uobičajeno.

Pomažući nam svojim golemim iskustvom da se oblikujemo kao profesionalni povjesničari profesorica Gross poticala nas je da izađemo iz razmjerno uskih okvira historiografije i da se, koliko je god to moguće, snabdjevamo spoznajama iz drugih znanosti, napose društvenih. Uvjeravala nas je, s pravom, da je to u biti jedini način da povjesničar uopće uzmogne uočiti fantastičnu složenost povijesne zbilje i da je pokuša objasniti. Historičar bi morao biti široko obrazovan, znala bi reći. S tim u vezi prisjećam se brojnih šetnji Sljemenom ili Zelengajem ili sjedeljki u zagrebačkim kavanama, na kojima se često razgovaralo o spoznajama suvremene fizike, psihologije, filozofije, teologije, o slikarstvu, arhitekturi, književnosti, kazalištu ili pak o glazbi.

Postoji još nešto što bitno obilježava učenike profesorice Gross, a što je bitno za onoga koji se bavi poviješću. Đaci profesorice Gross naučili su savladavati osjećaj nesigurnosti koji neminovno prati svako istraživanje, kao i osjećaj nedovršenosti odnoso privremenosti rezultata do kojih su došli. Zahvaljujući tome danas posjedujemo slobodu da kritički vrednujemo ne samo tuđa, nego i svoja postignuća, da hrabro, bez straha od gubitka znanstvenog digniteta mijenjamo mišljenja i ocjene pod diktatom novih spoznaja, ukaratko, da budemo otvoreni za novo.

Učeći nas otvorenosti prema različitim mogućnostima, profesorica Gross uvijek bi nas iznova znala podsjetiti na to da povjesničar nije onaj koji posjeduje istinu, nego onaj koji za njom neprekidno traga, svjestan da je zapravo ne može dostići, nego da joj se u najboljem slučaju može samo približiti. Njezino je uvjerenje bilo i ostalo da se hod po čvrsto utabanim, sigurnim stazama za historičara predstavlja golemu opasnost.

Najposlije, iz škole profesorice Gross izašli smo s uvjerenjem da je za profesionalnog historičara iznimno važno da uvijek iznova razmišlja o tome čime se to zapravo bavi. Pitanje što to ustvari znači biti historičar, koji je smisao doista pomalo čudne discipline kojom se bavimo, za profesoricu Gross i za nas, njezine učenike, spada u popis vječnih tema naših razgovora premda konačni odgovor na njega za nas nije upitan. A taj odgovor, otprilike, glasi: smisao našeg posla je u tome da uvijek iznova zajednici u kojoj živimo nudimo određena tumačenja njezine prošlosti, održavajući time živom njezinu memoriju, koja je svakako bitan, ali ne i jedini čimbenik u izgradnji njezinog identiteta.

Na kraju, nipošto ne bih želio propustiti reći to da smo kao učenici profesorice Gross imali priliku steći iskustvo kako se profesionalni odnos s vremenom obogaćuje dimenzijom koju može dati samo uzajamni osjećaj iskrenog, dubokog prijateljstva. Iznimno senzibilna, u mnogim stvarima nevjerojatno bojažljiva, na trenutke upravo krhka i stoga, osobito u prvim kontaktima, nerijetko zatvorena, profesorica Gross znala je pronaći način da se polako otvarati i na onoj posve intimnoj ljudskoj razini.

Stvarajući od dijela svojih učenika prijatelje, pri čemu generacijske razlike nisu igrale nikakvu ulogu, profesorica Gross ostvarila je tip odnosa koji je danas iznimno rijedak. I upravo to prijateljstvo za mene osobno, a vjerujem i za ostale moje kolege, najvrijedniji je dio prtljaga koji nosim u novo tisućljeće, u kojemu će, razumije se, majstorska radionica profesorice Gross nastaviti djelovati s novim elanom.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD O VI

32-33

ZAGREB 1999.-2000.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Neven Budak

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5. X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik (njemački)

Ivo Goldstein (engleski)

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u srpnju 2001. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 32-33

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb

: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta,
1999.-2000. – 520 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X